

بر مبنای سخن حضرت، آزاده بودن و آزاد زیستن هم حق است و هم تکلیف؛ حق است چون قدسانی و افاضی از سوی پروردگار بر آدمی بوده و تکلیف است زیرا آزاد زیستن، حکم دین، و عدم بهره‌وری از آن خروج از شرط عبودیت و تخطی از یک دستور دینی به شمار می‌آید.

در ادامه با اشاره به فرین بودن دین و آزادی به یکدیگر بر این نکته تأکید شده که کسی نمی‌تواند به نام دین، آزادی را از دیگری سلب نماید یا با نام آزادی، دین را نفی کند. مبنای آزادی انسان از منظر اسلام دوگانگی وجود او و شکل یافتن آن از دو بُعد طبیعی و فطری است؛ یعنی انسان همواره میان امیال مادی ملکی طبیعی و کشش‌های متعالی فطرت ملکوتی در کشاکش است.

در بخش دیگری از این نوشتار، تفاوت‌های میان حدود و موانع آزادی بیان شده و مرزهای آزادی بررسی گشته است. ارزش‌هایی همچون حکم قطعی عقل، دین، قانون، حق و عدل از جمله حدود آزادی می‌باشند که در این بخش معرفی شده‌اند. نویسنده در پایان بر این نکته تأکید می‌کند که آزادی، دشمن حق نیست بلکه حق‌اندیش است و حق، حریت‌کیش؛ اما باطل، آزادی‌کُش است و رقیب‌اندیش.

اندیشه مهدویت و آسیب‌ها

محمدصابر جعفری

فصلنامه انتظار موعود، ش ۱۵، بهار ۸۴

مسئله مهم مهدویت بخاطر اثرات حیات‌بخش خود، همیشه در معرض خطرات و آسیب‌هایی بوده؛ که در اینجا نویسنده محترم می‌کوشد تا با طرح برخی از این آسیب‌ها و پیامدهای آن، به راه‌های مبارزه با این آسیب‌ها بپردازد. ماگزارشی از مطالب مهم این مقاله را در اینجا به طور خلاصه ارائه می‌دهیم. آسیب‌هایی که پیش‌ظهور مسئله مهدویت را تهدید می‌کنند عبارتند از:

۱. برداشت‌های انحرافی از مسئله انتظار فرج؛ از انتظار فرج برداشت‌های متفاوتی شده که همه آنها را این طور می‌توان خلاصه کرد؛ که وظیفه ما فقط دعا برای فرج می‌باشد و باید از امر به معروف و نهی از منکر خودداری نکنیم، تا جامعه پر از ظلم و ستم و فساد گردد؛ آن‌گاه آقا امام زمان ظهور بکنند. این برداشت‌های غلط پیامدهای فردی و اجتماعی مانند قانع بودن به وضعیت موجود، عقب‌ماندگی، تسلط بیگانگان، ناامیدی، فراگیر شدن ظلم و ستم و... به دنبال خواهد داشت. منشاء خواستگاه این نوع برداشت‌ها را هم می‌توان در کوه فکری، عدم

بازتاب اندیشه ۶۷

گزارش‌ها

بصیرت کافی دینی، انحرافات اخلاقی و سیاسی، اینکه غیر از امام هیچ کس نمی تواند اصلاح جامعه را بر عهده بگیرد و... خلاصه کرد. برای درمان و مبارزه با این نوع انحرافات باید بگوئیم که؛

الف) حرکت و انقلاب امام زمان مانند امور دیگر طبق روال عادی خود سیر خواهد کرد و قرار نیست که همه کارهای آن حضرت به صورت معجزه صورت پذیرد. ب) طبق روایات وارده قیام امام نیاز به زمینه سازی و آمادگی می باشد؛ پس می طلبد که منتظران واقعی از هر لحاظ این آمادگی را در خود ایجاد بکنند. پ) اگر چه اصلاح جامعه به صورت کامل مقدور نیست و باید در حد توان در اصلاح آن کوشید. ت) باید جلو ظلم و فساد را بگیریم و این تفکر که «ما کاری به جامعه نداشته باشیم تا همه جا پر از ظلم و جور شود» یک منطق غلط و اشتباهی است، چون اولاً آیات و روایات ما را به مبارزه با ظلم و فساد مخصوصاً در آخرالزمان دعوت می کند؛ ثانیاً همان طوری که حکومت حضرت مهدی (عج) ریشه کن کننده ظلم و جور است از هر گونه قلدوری و فساد هم تهی می باشد. ج) این که همه قیام ها قبل از قیام قائم محکوم به شکست است، هم خلاف آیات روایات و عقل است. چون منظور از بطلان، همه قیام ها و فعالیت ها قبل از ظهور نیست، بلکه منظور از بطلان همه قیام هایی است که به نام مهدی صورت می گیرد می باشد.

۲. افراط و تفریط در ارائه چهره مهر و قهر از امام عصر؛ یکی دیگر از انحرافات در مسئله مهدویت افراط و تفریط در بیان قتل و کشتار و مهربانی های حضرت مهدی در هنگام قیام است. برخی هر گونه مبارزه، مجاهدت رانفی و مهربانی حضرت را، به معنی عدم اجرای هر گونه کیفی می دانند که، عدم آمادگی و کوشش برای زمینه سازی ظهور و امید کاذب که بسیاری از افراد را در انجام وظایف خود سست می کند، از پیامدهای انحرافی این گونه افکار است. خواستگاه و منشاء این گونه انحرافات، هم معجزه آسا پنداشتن همه امور و عدم درک عمیق از مهربانی و محبت آن حضرت می باشد.

۳. طرح مباحث غیر ضروری؛ یکی دیگر از انحرافات در مقوله مهدویت، پرداختن به مباحثی است که، هیچ گونه ثمره ای ندارند. مثل پرداختن به مسائلی مانند ازدواج، فرزند، زندگی و... که ما را از مباحث مهم و کاربردی باز داشته و بستر مناسبی برای ورود و بروز خرافات در موضوع مهدیت می شود و عدم تشخیص درست وظیفه دینی و اطاعت از هوای نفس در عوام فریبی از خواستگاه های این انحرافات است که معرفت و بصیرت در دین و اینکه وظیفه ما نسبت به امام تبیین و ترسیم استراتژی آینده و ارائه آن برای زمینه سازی و فراهم آوردن شرایط ظهور است نه مسائل فرعی و این موضوع باروشنگری و حساسیت علماء و تقوا در مقابل هوای نفس و عوام فریبی محقق می شود.

۴. تعجیل؛ یکی دیگر از آسیب‌های مقوله مهدویت، عجله داشتن در تحقق امر ظهور است که، روایات این امر را بسیار نکوهش کرده‌اند، ناسپاسی، رویکرد به مدعیان دروغین، یأس و ناامیدی، شک و تردید و... از پیامدهای این امر بوده و منشاء و خواستگاه این افکار هم بی‌طاقتی، بی‌ظرفیتی، عدم صبر در سختی و مصائب‌ها و عدم تسلیم نسبت به اراده خداوند می‌باشد.

۵. توقیت؛ تعیین وقت یکی دیگر از آسیب‌های مسئله مهدویت است؛ چون حکمت الهی بر این است که، وقت ظهور امام بر بندگان مخفی بماند، ایجاد یأس، بدبینی به اصل ظهور، قساوت قلب از پیامدهای اصلی این آسیب می‌باشد و خواستگاه آن هم عجله در امر فرج، عوام‌فریبی، خیال‌پردازی و... می‌باشد. راه مبارزه و درمان این نوع انحراف طبق روایات بی‌مهابا تکذیب کردن کسانی است که، برای ظهور وقت تعیین می‌کنند.

۶. تطبیق؛ عده‌ای با خواندن و شنیدن چند روایت در علایم ظهور، بدون اینکه علم و تخصص در این کار داشته باشند، آنها را به افراد یا حوادثی تطبیق می‌دهند، که این کار یکی دیگر از آسیب‌های مهدویت می‌باشد و به خاطر عدم تحقق تطبیق‌های مطرح شده باعث بی‌اعتقادی افراد نسبت به اصل ظهور گشته و مردم در اصل ظهور و روایات به شک و تردید می‌افتند. توهم‌زدگی، دخالت افراد غیرمتخصص در مطالب کاملاً تخصصی، عدم تبیین علایم حتمی و غیرحتمی ظهور و نداشتن عکس‌العمل مناسب در مقابل مدعیان، از خواستگاه اصلی این انحراف می‌باشد.

۷. افراط و تفریط در تبیین مفهوم غیبت؛ برخی غیبت را به عدم حضور معنی کرده و آن را در دور دست‌ها (جزیره خضراء) پنداشته و هرگونه دیداری با آن حضرت را نفی می‌کنند و برخی دیگر هم هیچ تفاوتی بین غیبت و حضور قائل نشده و انتظار دارند که حضرت در هر امری دخالت نماید. طبق روایات و احادیث هر دو دیدگاه، راه خطا را پیموند، چه آنها که امام را یک شی، ذهنی و دور از دسترس می‌پندارند و چه آنها که غیبت و حضور را یکی می‌دانند.

۸. ملاقات‌گرایی؛ یکی دیگر از آسیب‌های مسئله مهدویت، مدعیانی هستند که بی‌دلیل و یا به ساده‌ترین اتفاق، ادعای ملاقات می‌کنند یا کسانی که تمام وظایف خویش را رسیدن به دیدار حضرت می‌پندارند و از باقی وظایف غافل می‌شوند. یأس و ناامیدی در اثر عدم توفیق دیدار، رویکرد به شیادان و مدعیان دروغین و دور ماندن از وظایف اصلی از پیامدهای منفی این آسیب می‌باشد.

۹. آرزوگرایان بی‌عمل؛ برخی گمان می‌کنند که تنها محبت به اهل بیت علیهم‌السلام کافی است و آنها در مقابل گناهانشان عذابی نخواهند دید، این تفکر باعث می‌شود، که این افراد به وظایف فردی و اجتماعی خود عامل نباشند؛ اما تدبیر در قرآن و روایات و توجه به اینکه میزان و

معیار اعمال، نیت خالص همراه با انجام وظایف فردی و اجتماعی است، تفکر غلط این افراد را نفی می‌کند.

۱۰. عاشق‌نمایان دنیاخواه؛ برخی، ائمه و امام زمان را، صرفاً برای دنیا و منافع آن و رسیدن به جاه و منصب می‌خواهند و اگر بنا به دلایلی امام به آنها توجهی نکند با امام به دشمنی برمی‌خیزند و یا نسبت به آن بی‌اعتقاد می‌شوند. خلاصه دشمنی و ستیز با امام و کم‌اعتقادی یا بی‌اعتقادی به امام از پیامدهای این تفکر می‌باشد.

۱۱. مدعیان دروغین مهدویت و نبوت؛ در هر عصری عده‌ای به دروغ، ادعای مهدویت نموده یا دیگران چنین نسبتی به آنان داده‌اند؛ که گمراهی مردم، دوری از مسیر اهل بیت، به بازی گرفته شدن دین و بروز اختلافات دینی و فرقه‌ای از پیامدهای منفی این آسیب می‌باشد. خواستگاه این نوع تفکرات هم نفسیات و ضعف ایمان، توهم و خیال‌پردازی، خواسته‌های مادی و دنیوی، جهل و ناآگاهی، عدم برخورد به موقع علماء و اندیشمندان، مشکلات سیاسی و... می‌باشد.

۱۲. عدم پیروی از ولایت فقیه و نواب عام؛ یکی دیگر از آسیب‌هایی که وحدت جامعه اسلامی را خدشه‌دار ساخته و زمینه را برای فعالیت مهدویت فراهم می‌آورد؛ عدم پیروی از نواب عام امام عصر (عج) می‌باشد؛ که گمراهی و ضلالت، عدم وحدت و شکست‌پذیر بودن در مقابل دشمنان از پیامدهای منفی این تفکر می‌باشد.

۱۳. فعالیت‌های غرب و مستشرقان؛ یکی دیگر از آسیب‌ها و تخریب‌ها، تحریفاتی است که، توسط مستشرقان در مقوله مهدویت پدید آمده است. آنان از روی اغراض شیطنانی مطالبی را به نام دین و مهدویت ارائه می‌دهند و در پی آن، افرادی نیز با مطالب آنان برخورد علمی کرده و از آنها استفاده می‌کنند که، ایجاد شک و تردید یا تنفر در میان افراد کم‌اطلاع و دوری‌گزیدن جوامع غیر اسلامی از مطالب اصیل مهدویت از پیامدهای منفی این آسیب می‌باشد.